

Jordstrategier som planlægningsinstrument

Et stigende antal kommuner har fået øjnene op for, at overskudsjord fra bygge- og anlægsprojekter kan blive en værdifuld ressource. Det handler om at reducere behovet for jomfruelige råstoffer og samtidigt tænke jorden med i planlægningen af kommunens fysiske udvikling. Det er nyt land for mange planlæggere.

Af projektchef Graves Simonsen, Bygherreforeningen, og chefkonsulent Jens Lind Gregersen, Region Hovedstaden

12 ANSVARLIGT FORBRUG OG PRODUKTION

Delmål 12.2

Inden 2030 skal der opnås en bæredygtig forvaltning og effektiv udnyttelse af naturressourcer.

Delmål 12.5

Inden 2030 skal affaldsmængden væsentligt reduceres gennem forebyggelse, reduktion, genvinding og genbrug.

Delmål 12.7

Fremme bæredygtige offentlige indkøbspraksis, der er i overensstemmelse med nationale politikker og prioriteter.

I den aktuelle samfundsdebat rangerer klimaproblematikken som dét emne, borgerne tillægger størst betydning. Tilsvarende opleves en stigende forventning fra politikere og borgere om, at der skal tages konkrete skridt i retning af implementering af FN's 17 verdensmål. Som både miljø- og planmyndighed indtager kommunerne en central rolle i indfrielsen af FN's 17 verdensmål.

Men hvordan omsættes verdensmål til praktisk handling på det kommunale niveau? Her kan jordstrategier nævnes som eksempel på en indsats på vejen mod bæredygtig forvaltning og omstilling fra den nugældende, lineære, vækstøkonomi og til en mere cirkulær økonomi baseret på genanvendelse af ressourcer.

Overskudsjord udfordrer den kommunale miljøforvaltning

Traditionelt har overskudsjord i den kommunale forvaltning været betragtet som et rent miljømæssigt anliggende, som har været afkoblet den fysiske planlægning. Men mange kommuner er udfordrede i forhold til muligheder for anvisning af jord til modtagelokaliteter og hensigtsmæssige genanvendelsesprojekter. Mange kommuner oplever, at et stigende antal landmænd søger tilladelse til at modtage overskudsjord i tvivlsomme jordforbedringsprojekter. På denne baggrund ser flere kommuner nye muligheder i jordstrategier, med udgangspunkt i en koordineret indsats på tværs af miljøforvaltning og fysisk planlægning.

Partnerskaber viser vej mod nye løsninger

I 2014 iværksatte Region Hovedstaden et initiativ, hvor et konsortium under ledelse af Bygherreforeningen skulle sætte overskudsjord ind i et mere bæredygtigt perspektiv: En række kommuner, myndigheder og virksomheder på tværs af landet etablerede partnerskaber med det formål at afsøge, udvikle og teste genanvendelsesmuligheder med fokus på f.eks. jordstabilisering, klimatilpasning og sundhedslandskaber. Initiativet eksponerede mange af de udfordringer, som flytning, deponering eller genanvendelse af overskudsjord giver myndigheder, bygherrer, transportører og modtageanlæg. Det gælder udfordringer som jordforureninger, samtidigheder mellem projekter, tung og CO₂-udledende transport over store afstande, trafikbelastninger osv., som på trods af mulige perspektiver af de tværsektorielle løsninger overlades til de enkelte, involverede parter at håndtere ad hoc og uden brug af strategiske værktøjer.

En af hovedkonklusionerne af initiativet var, at det er muligt at sikre bæredygtighed i håndteringen af overskudsjord, hvis der tages udgangspunkt i den kommunale, fysiske planlægning – ikke som et problem, men som en positiv udfordring med fx kreative, landskabelige udviklingsperspektiver og klimasikring, brug af overskudsjord som erstatning for primære råstoffer, eller som landvindinger i forhold til udvikling af nye bosætnings- eller erhvervsområder. Millioner af tons overskudsjord flyttes

hvert år rundt på de danske landeveje. Meget jord går til spilde og mister værdi som følge af, at der mangler strategier for at anvende overskudsjorden som en ressource.

Jordstrategi og nye værktøjer

Baseret på resultaterne af Region Hovedstadens initiativ er der nu for alvor kommet grøde i tankerne om at inddrage overskudsjorden i den kommunale planlægning og at anvende jorden som et planlægningsinstrument. Vordingborg Kommune var frontløber i forhold til at udvikle en jordstrategi, og i 2018 tog Region Midt initiativ til at samle de 19 kommuner i regionen i et klyngesamarbejde om at udvikle værktøjer til en mere bæredygtig håndtering af overskudsjord.

Det er indtil videre resulteret i fire værktøjer: En metodebeskrivelse og beregningsmodel for udarbejdelsen af en prognose for mængden af overskudsjord over en 12-årig planperiode, et inspirationskatalog med 20 inspirerende projekter, hvor overskudsjord er genanvendt på forskellig vis, og en skabelon og projektvejledning til udarbejdelsen af en kommunal strategi for bæredygtig jordhåndtering.

Det midtjyske initiativ har tydeligt vist, at kommunerne hver især sidder med mange af de samme udfordringer, som mest hensigtsmæssig løses på tværs af kommunegrænser og gennem videndeling på flere niveauer.

Ved at anvende de samme værktøjer i det strategiske planarbejde øges mulighederne for at skabe synergier og udnytte de fordele, der kan ligge i at være på forkant med udviklingen.

EU støtter op om nye løsninger på vejen mod cirkulær økonomi

Et andet kommunalt forankret initiativ for strategisk planlægning med cirkulære perspektiver løber af stablen i løbet af efteråret 2019. Dette initiativ, kaldet CityLoops, er udviklet af Region Hovedstaden og skal fremme cirkulær

økonomi. Projektet er videreudviklet i et internationalt konsortium med det resultat, at der er opnået støtte fra EU-programmet Horizon 2020. CityLoops handler om strategisk planlægning og genanvendelse af ressourcer i kommunalt regi og tager udgangspunkt i konkrete demonstrationsprojekter. I dansk sammenhæng skal der udføres demonstrationsprojekter i Roskilde Kommune og Høje-Taastrup Kommune, med udgangspunkt i dels konkrete nedrivningsprojekter og dels nybyggeri med fokus på genanvendelse/genbrug af byggeaffald og overskudsjord som hovedfraktioner.

Projekterne vil operere på både det strategiske (planlægningsmæssige), det taktiske (i forhold til ressourceudnyttelsen) og det operationelle (implementerings- og markeds-mæssige) niveau. Projekterne vil fordre tværsektorielt samarbejde og koordinering, og vil inddrage alle parter i værdikæden, samt resultere i konkrete guides og værktøjer til bred, almen anvendelse.

Sidstnævnte skal understøttes af en indsats for forankring i byer, kommuner og regioner som tilslutter sig projektet som replikeringspartnere.

Artiklen er sponsoreret af projektet Helhedsorienteret Bæredygtig Jordhåndtering, som Region Hovedstaden har taget initiativ til i samarbejde med Bygherreforeningen.

Gratis miniseminar den 13. maj 2019

Byplanlaboratoriet, Region Hovedstaden, Region Midt og Bygherreforeningen inviterer kommunale planlæggere til gratis miniseminar i Bygningskulturens Hus i København. Her vil artiklens indhold blive yderligere udfoldet og suppleret med indlæg omkring de nye holmene i hovedstadsområdet. Program og tilmelding findes på www.jordhåndtering.dk

Det er slut med at køre overskudsjord ud til højre.

Overskudsjord udfordrer bygherrerne på økonomi og bæredygtighed

Overskudsjord fra bygge- og anlægsprojekter har traditionelt ikke været i fokus hos bygherrerne og overskudsjord er som hovedregel bortskaffet uden forudgående overvejelser om eventuel genanvendelse.

Men i takt med stigende byggeaktivitet og stigende deponeringspriser, er bortskaffelse af overskudsjord ikke længere en marginal post på budgettet – og sammen med øgede krav om bæredygtighed kalder det på nytænkning.

Alene i hovedstadsområdet produceres op imod 10 mio. tons overskudsjord om året, og der er her et markant behov for bæredygtige løsninger, der kan reducere miljøaftryk som følge af u hensigtsmæssig transport og deponering, samt manglende genanvendelse.